

T.C. MANAMA BÜYÜKELÇİLİĞİ
TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ
BAHREYN GIDA SEKTÖRÜ RAPORU

1. GİRİŞ

Bahreyn toprakları tarıma elverişsiz küçük bir ada ülkesidir. Tarıma elverişli arazi ülkenin toplam yüzölçümünün yaklaşık %11'i kadardır. Sıcak iklim ve su kıtlığı da tarımsal üretimi zorlaştırmaktadır. Yine de özellikle son yıllarda Bahreyn hükümeti tarım ve hayvancılık üretimini artırmaya önem vermekte; aşağıda detayları verilen çeşitli projeleri uygulamaya koymaktadır.

Ülke gıda ihtiyacının çok büyük kısmını ithal etmektedir. 2021 yılında gıda sektörü ithalatı 1,7 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir. Bahreyn'de her ülkeden gıda ürünleri, bu arada Türk gıda ürünleri de bulunmakla beraber, Türkiye'nin ülkeye gıda ihracatı potansiyelinin çok altındadır. Bahreyn mutfak kültürü Türk mutfak kültürüne yakındır. Bahreyn halkı Türkiye'yi seven bir halktır; sıklıkla Türkiye'yi ziyaret etmekte, Türkiye'de yediklerinden övgüyle bahsetmektedir. Bahreyn'de çok sayıda Türk lokantası bulunmaktadır. Bu restoranlar çok güzel ilgi görmektedir. Yine de rapordaki analizlerin gösterdiği üzere, pek çok gıda ürünüde Türkiye Bahreyn pazarında varlık gösterememektedir. Ülkenin toplam 1,7 milyar dolar gıda ithalatı içinde Türkiye'nin payı 44 milyon dolar değerindeki ihracatı ile sadece %2,6'dır. Bu durumun en önemli sebeplerinden birinin Bahreyn'in içerdiği potansiyelin henüz Türk iş insanlarıncı fazla bilinmemesi olduğu düşünülmektedir.

Bu raporun amacı Türk iş insanlarını Bahreyn gıda sektörünün potansiyeli hakkında bilgilendirmek, pazardaki ürünleri ve rakipleri tanıtmak, ilgili mevzuatı anlatmak, pazara giriş için pratik bilgiler vermektir.

2. BAHREYN

2.1 Siyasi, Demografik, Ekonomik Görünüm

Bahreyn, 1,5 milyon nüfusuyla ve 778 km² yüz ölçümüyle Körfez'in en küçük ülkesidir. Ancak, Orta Doğu ve Afrika standartları düşünüldüğünde oldukça zengindir ve tüketici talebi güçlüdür. Nüfusun 712,4 bini yani, %47,4'ü Bahreyn vatandaşı Araplardır. Kalan nüfusun büyük kısmı Hintli, Pakistanlı ve Bangladeşlilerden oluşmaktadır. Batılı göçmen çalışanlar da oranı daha az olmakla birlikte mevcuttur. Ülke nüfusunun %73,7'si Müslümanlardan, %9,3'ü Hristiyanlardan, %0,1'i Musevilerden ve kalanı Hindu, Budist ve diğer dinlerin mensuplarından oluşmaktadır.

Ülke, 1971 yılında İngiltere'den bağımsızlığını kazanmıştır. Ülkenin ilk Emiri İsa Bin Salman Al Halifa'dır. Şeyh İsa'nın 1999 yılında ölümünden sonra yerine oğlu Hamad Bin İsa Al Halifa geçmiştir. Şeyh Hamad, 2002 yılında ülkenin rejimini anayasal monarşi olarak değiştirmiş, Kral unvanı almış ve aşamalı bir siyasi reform ve serbestleşme sürecini başlatmıştır. 2002 yılında kurulan yeni sistem iki kamaralı bir parlamento sistemidir. Temsilciler meclisi 4 yılda bir seçimle gelmektedir. Şura Konseyi ise doğrudan Kral tarafından atanmaktadır ve güçleri daha fazladır. Temsilciler Meclisi kanun önerebilmekte fakat kanun çıkaramamaktadır. Diğer taraftan bütçede değişiklik yapma ve reddetme hakkına sahiptir.

Ülkenin resmi dili Arapça'dır. Ancak ülkenin yarısından fazlasını yabancılar oluşturmakta ve İngilizce çok yaygın olarak konuşulmaktadır. Hintli, Bangladeşli ve Pakistanlı nüfusun oranının çok yüksek olması sebebiyle Urduca, Hintçe ve Bangladeş dilleri de yaygın konuşulan diller arasındadır.

Tablo 1: Ekonominin Genel Yapısı

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
GSYH (Cari milyon ABD Doları)	32.235	35.474	37.652	38.467	34.729	39.104	41.057	42.867
GSYH (Cari milyon Bahreyn Dinarı)	12.120	13.338	14.157	14.464	13.058	14.703	15.437	16.118
Kişi Başı GSYH (\$, Satın Alma Gücü Paritesiyle)	44.834	47.486	49.392	52.234	50.567	53.128	55.15	57.039
Reel GSYH % Değişim Oranı (sabit fiyatlarla)	3,6	4,3	1,8	1,8	-4,9	2,2	4,1	3,1

Kaynak: Büyüme oranları gerçekleştirmeleri Bahreyn Maliye ve Milli Ekonomi Bakanlığı, GSYH sektör payları Economist Intelligence Unit, diğerleri IMF World Economic Outlook Veri Tabanı. 2021-2023 rakamları IMF tahminidir.

Korona salgını başlamadan önce Bahreyn'in milli geliri 2019 yılı itibariyle 38,5 milyar ABD dolarına varmıştı. 2018 yılında bu rakam 37,6 milyar dolar seviyesindeydi. Satın alma gücü paritesiyle kişi başına milli gelir 2019 yılında yaklaşık 52,2 bin ABD dolarına denk gelmekteydi. 2017 yılında %4,3 olarak gerçekleşen GSYH artışı 2018 yılında bütçe ve cari denge sorunları sebebiyle %1,8 seviyesinde gerçekleşmişti. 2019 yılında da reel GSYH büyüme oranı %1,8 oranında kalmıştı.

Bahreyn 2020 yılında korona virüs etkisiyle oluşan talep düşüşünden bütün ülkeler gibi olumsuz etkilenmiştir. İlaveten, petrol fiyatlarının çok düşmüş olması bütçe gelirlerinin %70'i petrol ve ürünleri ihracatından geldiği için ülkeyi olumsuz etkilemiştir. Bahreyn Bölgenin önemli turizm merkezlerindedir ve korona virüs salgını sebebiyle turizmde de çok ciddi gelir kayıpları yaşanmıştır. Ülkenin milli geliri 2020 yılında %4,9 oranında küçülmüştür. 2021 yılında korona salgının ülkede bir ölçüde kontrol altına alınması ve petrol fiyatlarının artması sebebiyle ekonomi toparlanmaya başlamış; milli gelir %2,2 oranında büyümüştür.

IMF'nin dünya ekonomisine ilişkin 2022 yılı büyüme oranı tahmini %4,4 ve 2023 yılı tahmini ise %3,8'dir. Yine IMF, Ortadoğu ve Orta Asya ülkeleri için 2022 büyüme tahminini %4,3 ve 2023 büyüme tahminini %3,6 olarak açıklamıştır. IMF Bahreyn ekonomisinin 2022 büyüme oranını %3,3 olarak tahmin ederken Bahreyn Maliye ve Ulusal Ekonomi Bakanlığı ülkenin 2022 yılı GSYH büyümesine ilişkin tahminini %4,1 olarak açıklamıştır.

2.2 Dış Ticaret Politikası, Dış Ticaret Yapısı, Ticari İlişkileri ve Türkiye ile İkili Ticaret

Bahreyn'in ticaret rejimi liberaldir. Gümrük vergisi oranları düşüktür. Ülke Dünya Ticaret Örgütü üyesidir ve Türkiye ile arasında halihazırda herhangi bir tercihli ticaret anlaşması olmadığından Türkiye MFN (most favored nation-en çok kayırlan ülke) tarife oranlarına tabidir. Bahreyn KİK (Körfez İşbirliği Konseyi-Gulf Cooperation Council-GCC) üyesi olarak bu Konseyin üyeleri arasındaki gümrük birliği gereği üye olmayan ülkelere Konseyin ortak gümrük tarifelerini uygulamaktadır. Buna göre, temel gıda maddeleri ve ilaçlar dışındaki malların tamamına yakının ithalatında uygulanan gümrük vergisi oranı % 5'tir (428 adet temel gıda ve ilaç ise gümrük vergisinden muafdir).

Bahreyn AB ile ekonomik ilişkilerini KİK çerçevesinde yürütmekte ve AB-KİK Serbest Ticaret Anlaşması görüşmelerinde aktif rol oynamaktadır. KİK içinde ekonomik bütünleşmenin süratle kurulmasını savunmaktadır. Türkiye'nin Körfez Ülkeleriyle daha önce başlanmış olan STA görüşmeleri son yıllarda yaşanan siyasi sorunlar sebebiyle durmuştur.

Pan-Arab Serbest Ticaret Alanı (PAFTA ya da GAFTA), Arap Ülkeleri arasındaki en önemli ekonomik hareketlerden birisi olup; 1998 yılından beri 17 Arap Ülkesi (S. Arabistan, Bahreyn, Mısır, Irak, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Libya, Fas, Umman, Katar, Sudan, Suriye, Tunus, BAE, Yemen, Filistin) arasında Arap Ortak Pazarı hedefine yönelik çalışmalar yapmaktadır. Üye ülkeler arasında serbest ticaret anlaşması uyarınca karşılıklı ticarete gümrük vergi oranları sıfırlanmıştır.

Bahreyn, KİK haricindeki diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini de geliştirme arayışındadır. Bu amaçla özellikle Güneydoğu Asya ülkelerine yönelik ekonomik ve ticari açılım politikalarını son yıllarda hızlandırmıştır. Bu çerçevede, Doğu ve Güneydoğu Asya (Hindistan, Pakistan, Çin, Tayland, Filipinler, Malezya ve Singapur) ülkeleriyle yakın ilişkiler geliştirilmesi ve ekonomik işbirliğinin hukuki zeminini oluşturacak anlaşmaların tamamlanması için çaba göstermektedir. Bahreyn'in Singapur ile STA'sı vardır.

Bahreyn, 2006 yılında ABD ile Serbest Ticaret Anlaşması imzalayan ilk Körfez ülkesi olmuştur. Özellikle ülkenin ithalatında ve ihracatında ABD'nin önemi büyüktür. İthalatta Çin, Suudi Arabistan'dan sonra ikinci sıradadır; tekstil, giyim, mobilya, oyuncak gibi sektörlerde önemli pazar payına sahiptir. Teknolojik ürünlerde ise ABD pazara hâkimdir.

Tablo 2: Dış Ticaret

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Mal İhracatı (FOB, milyon dolar)	12.785	15.376	18.044	18.117	14.085	22.400	17.601
Mal İthalatı (FOB, milyon dolar)	-13.588	-16.076	-19.110	-18.589	-15.536	-17.500	-17.490
Dış Ticaret Dengesi (milyon dolar)	-804	-700	-1066	-471	-1451	4900	112
Cari Denge (milyon dolar)	-1.493	-1.450	-2435	-794	-3245	2600	-1078
Cari Denge/GSYH (%)	-4,6	-4,1	-6,5	-2,1	-9,3	6,7	-1,0

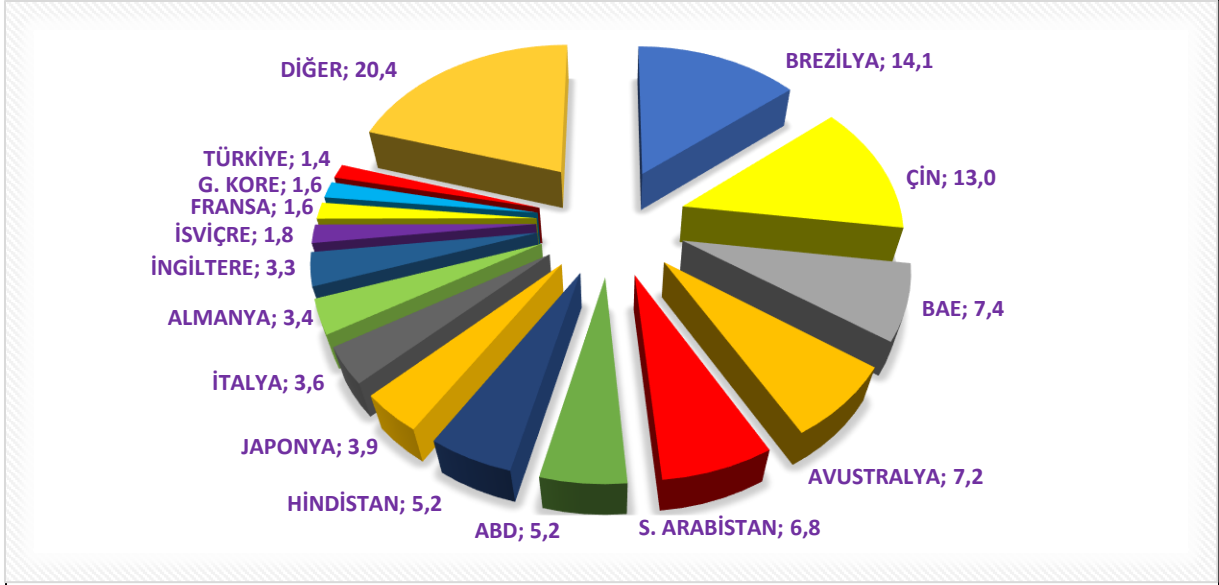
Kaynak: Economist Intelligence Unit ve IMF World Economic Outlook

Bahreyn'in dış ticareti genellikle fazla veren bir görünümdeydi. Ancak, 2016, 2017 ve 2018 yıllarında petrol fiyatlarındaki düşüşün etkisiyle sırasıyla 804 milyon, 700 milyon ve 1 milyar dolar dış ticaret açığı verilmişti. 2019 yılında ise ihracat 18,1 ve ithalat yaklaşık 18,6 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmişti; 471 milyon dolar dış ticaret açığı verilmişti. Bahreyn'de 2016 ve 2017 yıllarında cari açığın GSYH'ya oranı da sırasıyla %4,6 ve %4,1 gibi büyük oranlara ulaşmıştı. 2018 yılında 2,4 milyar dolar cari açık verilmişti; cari açık GSYH'nın %6,5'ine ulaşmıştı. Cari açığın GSYH'ya oranı ise 2019 yılında önemli oranda düşerek %2,1 civarında gerçekleşmiştir. Ancak 2020 yılında korona virüs krizinin etkisiyle cari açık çok yüksek oranda artmış, GSYH'nın %9,3'üne ulaşmıştır.

2021 yılında ise ihracattaki yüksek oranlı artışların, petrol ve alüminyum fiyatlarındaki yükselişin etkisiyle GSYH'nın %6,7'sine ulaşan cari fazla verilmiştir. Bahreyn'in cari hesabı 2020 yılındaki 3,24 milyar dolar açıktan 2021 yılında 2,6 milyar dolar fazlaya dönmüştür. Bahreyn'in toplam ihracatı 2020 yılında 14,1 milyar dolar iken 2021 yılında %59 oranında artarak 22,4 milyar dolara çıkmıştır. Petrol ihracatı %67,4 artışla 9,9 milyar dolara çıkarken petrol dışı ihracat %52,9 artışla 12,4 milyar dolara ulaşmıştır. İthalat daha düşük oranda, %23,1 artmış ve 17,5 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir.

Bahreyn'in petrol dışı ithalatında 2021 yılı itibarıyla en büyük paya %14,1 ile Brezilya sahiptir. Onu %13 payıyla Çin, %7,4 payıyla BAE, %7,2 payıyla Avustralya, %6,8 payıyla Suudi Arabistan izlemektedir. Türkiye %1,4 payıyla 15. sıradadır. Bahreyn istatistiklerine göre Türkiye'nin ülkeye ihracatı 201,5 milyon dolardır. Türkiye istatistiklerine göre ise 2021 yılında ülkeye ihracatımız 173,2 milyon dolar seviyesindedir.

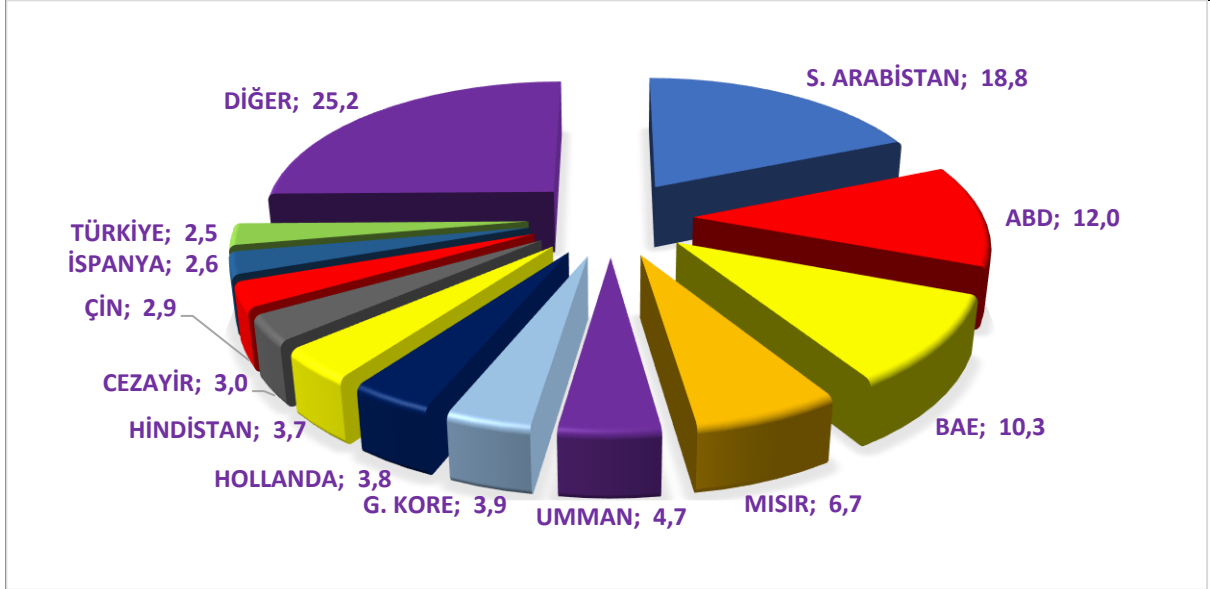
Grafik 1 : Bahreyn'in Petrol Dışı İthalatındaki Başlıca Ülkeler (2021 itibariyle % pay)

Kaynak: Bahrain Open Data Portal

Grafik 2'de Bahreyn'in 2021 yılında petrol dışı ihracatındaki başlıca ülkeler görülmektedir. En yüksek payı %18,8 ile Suudi Arabistan alırken, onu %12 payıyla ABD, %10,3 payıyla BAE, %6,7 payıyla Mısır ve %4,7 payıyla Umman izlemektedir. Türkiye %2,5 payıyla 12. sıradadır. Bahreyn istatistiklerine göre 2021 yılında Türkiye'nin Bahreyn'den ithalatı 267 milyon dolarken, Türkiye istatistiklerine göre bu rakam 360,5 milyon dolardır.

Grafik 2 : Bahreyn'in Petrol Dışı İhracatındaki Başlıca Ülkeler (2021 itibariyle % pay)

Kaynak: Bahrain Open Data Portal

Türkiye'nin Bahreyn ile 2003 yılından bu yana ikili ticareti Tablo 3'te görülmektedir. Türkiye Bahreyn ile ticaretinde genellikle fazla vermektedir; 2003 yılından 2020 yılına kadar sadece 3 yılda, 2006, 2007 ve 2014 yıllarında dış ticaret açığı verilmiştir. 2018 yılında ihracatta %31,3, ithalatta %0,05 artış yaşanmıştır. 2018 yılında dış ticaret fazlası 112 milyon dolara yaklaşmıştır. İhracattaki bu artış 2010 yılından sonra gözlemlenen en yüksek artıştır. 2019 yılında 2018 yılına göre ihracatta %10,8 düşüş, ithalatta ise %2,7 artış yaşanmıştır. 2020 yılında ise Bahreyn'e ihracatımız %24,5 oranında ve ithalatımız

%7,2 oranında azalmıştır. 2021 yılında ise ihracatımız %14,1 azalırken ithalatımız %102,6 oranında artmıştır.

Tablo 3: Türkiye-Bahreyn İekli Dış Ticareti

Yıl	İhracat \$ / Bin	İhracat Değişim %	Genel İhracata Oranı %	İthalat \$ / Bin	İthalat Değişim %	Genel İthalata Oranı %	Hacim \$ / Bin	Denge \$ / Bin
2003	28.856	70,4	0,06	15.173	-20,1	0,02	44.029	13.683
2004	54.416	88,6	0,09	18.101	19,3	0,02	72.517	36.315
2005	41.915	-23,0	0,06	18.929	4,6	0,02	60.844	22.987
2006	35.303	-15,8	0,04	44.852	136,9	0,03	80.155	-9.549
2007	76.651	117,1	0,07	119.423	166,3	0,07	196.074	-42.772
2008	308.223	302,1	0,23	95.516	-20,0	0,05	403.740	212.707
2009	113.712	-63,1	0,11	24.289	-74,6	0,02	138.001	89.423
2010	172.024	51,3	0,15	71.682	195,1	0,04	243.706	100.342
2011	160.418	-6,7	0,12	111.454	55,5	0,05	271.872	48.965
2012	208.520	30,0	0,14	158.922	42,6	0,07	367.442	49.597
2013	199.065	-4,5	0,13	172.478	8,5	0,07	371.543	26.587
2014	204.085	2,5	0,13	294.342	70,7	0,12	498.428	-90.257
2015	225.296	10,4	0,16	104.471	-64,5	0,05	329.766	120.825
2016	193.281	-14,2	0,14	127.780	22,3	0,06	321.061	65.500
2017	227.469	17,7	0,14	186.751	46,2	0,08	414.221	40.718
2018	298.704	31,3	0,18	186.842	0,0	0,08	485.546	111.862
2019	266.453	-10,8	0,15	191.813	2,7	0,09	458.266	74.639
2020	201.643	-24,3	0,12	177.923	-7,2	0,08	379.567	23.720
2021	173.163	-14,1	0,08	360.513	102,6	0,13	533.676	-187.350

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı

3. GIDA SEKTÖRÜ

3.1 Pazar Hakkında Genel Bilgi

Genel olarak KİK Bölgesi ve özelinde Bahreyn de gıdada çok büyük ölçüde dışa bağımlıdır. Alpen Capital firmasının KİK Gıda Sektörü Raporuna göre KİK Bölgesinde gıda tüketiminin 2018-2023 yılları arasında yılda %3,3 oranında artarak 51,5 tondan 60,7 milyon tona çıkması beklenmektedir. Aynı raporda, Bölgede perakende sektörünün yıllık ortamala %4 büyüyerek 308 milyar dolara ulaşmasının beklendiği açıklanmıştır. Bahreyn perakende sektörünün ise büyüklüğü 2019 yılında 5,8 milyar dolar olup 2025 yılına kadar yıllık ortalama %15,6 artışla 10 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. Bahreyn'in gıda ithalatı ise 2021 yılında 1,7 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir. Türkiye'nin bu pazardan aldığı pay %2,6 gibi çok düşük bir orandır.

Bahreyn Bölgenin en küçük ülkesi olmasına rağmen, liberal ekonomik ortamı, iş yapma kolaylığı, Körfez ülkeleriyle Gümrük Birliği içinde olması sebebiyle Bölgenin bir dağıtım merkezi olma işlevi görmektedir. Pek çok gıda toptancısı Bahreyn'i üs olarak kullanmakta; buradan bütün Körfez ülkelerine dağıtım yapmaktadır. Bahreyn ile Suudi Arabistan 25 km'lik Kral Fahd Köprüsü ile birbirine bağlanmaktadır. Korona salgını öncesi hafta sonları Suudi Arabistan'dan Bahreyn'e turist akını olmaktadır. 2019 yılında ülkeye gelen turist sayısı 11,1 milyon seviyesinde gerçekleşmiştir. 2019 yılında ülkeye gelen turistlerin %72'i Suudi Arabistan vatandaşlarıdır. Onu %2,7 payıyla Kuveyt vatandaşları ve

%2,4 payıyla İngiltere izlemektedir. Bu durum ülkenin kendi nüfusunun talebini çok aşan bir gıda talebine yol açmaktadır. 2020 yılı ve 2021'in ilk yarısında ülkeye gelen turist sayısı çok azalmıştır; ancak 2021 yılının son çeyreğinden itibaren korona salgının ülkede büyük ölçüde kontrol altına alınmasıyla hayat normale dönmeye başlamıştır.

3.2 Yerel Sektör/Endüstri/Üretim

Bahreyn'in yüzölçümü küçüktür ve arazisinin çok büyük kısmı tarıma elverişli değildir. İklimin çok sıcak olması ve su kaynaklarının yetersizliği de bir çok tarım ürününün yetiştirilmesinde dezavantaj oluşturmaktadır. Bunların sonucunda Bahreyn GSYH'sında tarımın payı binde 3 gibi çok düşük bir seviyededir. Hurma, badem, incir, nar, domates, ıspanak gibi sınırlı çeşitlilikte bazı ürünler yetişmektedir.

Bahreyn özellikle son yıllarda gıda güvenliğine çok önem vermektedir ve ülkenin gıda alanında kendine yeterliliğini artırmasına yönelik projeleri hayata geçirmektedir. Bahreyn hükümeti ülkenin varlık fonu Mumtalakat Holding önderliğinde, yerel çiftçilerin ve balıkçıların da hissedar olmasının düşünüldüğü bir devlet gıda güvenliği şirketi kurmayı planlamaktadır. Şirket, Bahreyn'de hidroponik ve su ürünleri yetiştiriciliği dahil olmak üzere önemli tarım projelerini denetleyecek, gelecekteki tarım ve hayvancılık projeleri için bir kuluçka merkezi olacak ve bunları ticari olarak yönetecektir.

Gıda güvenliğini sağlama çabalarının bir parçası olarak tarımsal üretimi artırmak için kullanılmak üzere Bahreyn'de araziler tespit edilmiştir. Sebze üretimini artırmak için Samaheej, Duraz, Sanad, Hoorat A'ali ve Al Ghina'da araziler tahsis edilmiştir. Halihazırda hidroponik çiftlikler ve 356 sera kurmak için 400 milyon BD tutarında iki proje ihale sürecindedir. Yaklaşık 260.000 metrekareyi kapsayan bu projelerin, domates, biber, marul ve diğer sebzelerin yılda 3.600 ton üretimini sağlayacağı düşünülmektedir.

Ayrıca toplam sebze tüketiminde yerel sebzenin payını %10'dan %20'ye yükseltmeyi ve yerel balıkçılık üretiminin payını %50'den %62'ye çıkarmayı hedefleyen, birkaç hidroponik ve su ürünleri yetiştiriciliği projelerine de başlanmaktadır. Ras Hayan, East Al Dur, Ras Al Qurain ve Ras Al Barr bölgelerinde balıkçılık projeleri için dört saha ayrılmıştır yıllık 9,250 ton balık üretmesi beklenmektedir.

Bahreyn tarım üretimini artırmayı hedeflemenin yanısıra, tarım sektörüne uluslararası yatırımcıları çekmek için de çalışmalar yürütülmektedir. Ayrıca, ülkede üretilmeyen veya ihtiyaç kadar üretilmeyen gıda maddelerinin ithalatında da tedarik sorunlarının, kıtlıkların yaşanmaması için tedbirler alınmaktadır. Özellikle korona salgınının başlamasından bu yana gıda ithalatının da kesintiye uğramadan sürdürülmesi için Bahreyn Ticaret Sanayi ve Turizm Bakanlığı ile Bahreyn Sanayi ve Ticaret Odası gıda ithalatçıları ile koordinasyon halinde çalışmalar yürütmektedir.

Ülkede tarım ve hayvancılık ürünlerinin üretiminin çok düşük olmasına rağmen, Arla ve Mondelez gibi uluslararası gıda devlerinin Bahreyn'de fabrikaları bulunmaktadır. Arla, dünyanın en büyük dördüncü süt ve süt ürünleri üreticisi olup, Bahreyn fabrikasından KİK ülkeleri başta olmak üzere bütün dünyaya dağıtım yapmaktadır. Benzer şekilde ABD gıda devi Mondelez dünya üstündeki altıncı en büyük fabrikasını Bahreyn'de kurmuş olup meşhur Oreo markası başta olmak üzere bisküvi üretimi yapmaktadır.

2021 yılında ülkeye gelen 1,9 milyar dolar doğrudan yabancı yatırımla beraber Bahreyn'in yabancı sermaye stoku 33,5 milyar dolara yükselmiştir. Bahreyn'in toplam yabancı sermaye stokunun %66,6'sı finans ve sigortacılık, %14,8'i imalat sanayi, %4,7'si toptan ve perakende ticaret, %3,6'sı bilgi ve iletişim, %10,3'ü diğer sektörlerdedir. Bahreyn'de en çok yatırımı olan ülke 9,84 milyar dolarla Suudi Arabistan'dır. Onu 2,4 milyar dolarla Birleşik Arap Emirlikleri izlemektedir. Bahreyn'in DYY stoku/GSHY oranının yüzde 86'ya ulaşmıştır. Bu oran GCC'de en yüksek orandır ve yüzde 47'lik küresel ortalamanın çok üzerindedir.

Bahreyn, Financial Times tarafından yayınlanan “Greenfield Performance Index 2021” raporunda sıfırdan doğrudan yabancı yatırımlarda 84 ülke arasında 12 sıra yükselerek 15. sırada yer almıştır. Endekse dahil olmak için ülke 2020'de en az 10 sıfırdan yatırım projesi almış olmalıdır. Endekste Bahreyn, doğrudan yabancı yatırım performansı açısından Orta Doğu'da 2. sırada yer almıştır.

3.3 Sektöre Yönelik Tarifeler, İç Vergiler, Gümrük Uygulamaları, Ödeme ve Teslim Şekilleri

Bahreyn’de dış ticaret rejimi harmonize sisteme bağlıdır. Gümrük oranları ad valorem (katma değer üzerinden) olarak hesaplanmaktadır. Uygulanan gümrük vergilerinin oranları gümrük mevzuatına dayalı olarak belirlenir. Ülkede ithalat ve ihracatın tamamen serbest olarak yapılması amaçlanmaktadır. Bir kaç kalem dışında ticaret rejiminde ithalatı yasaklanan ürün yoktur. Ancak bir çok ülkede olduğu gibi çeşitli vergilerle birkaç üründe yerli üreticilerin korunması yoluna gidilmiştir.

İthalata ilişkin ödemeler akreditif, mal mukabili ödeme veya vesaik mukabili ödeme şeklinde olabilmektedir. İthalatçı ile ihracatçı firmanın anlaşmasından sonra malların gümrüklere gelmesini müteakip ithalatçı mal beyanında bulunup, gerekli belgeleri tevdi edip, ödenecek gümrük vergilerini yatırarak malı ithal eder. Bahreyn’de sermaye transferi, kar ve ücretlerden de herhangi bir vergi tahsil edilmemektedir. Yurt içinde serbestçe döviz bozdurulabildiği gibi yurt dışına döviz transferinde de herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır.

İthalat işlemleri esnasında Gümrük İdarelerince;

- Gümrük beyannamesi
- 3 nüsha halinde fatura,
- İhracatçıdan ithalatçıya (Bahreyn’de geçerli ticaret sicili sahibi) teslimat notu
- Taşıma acentasının teslim siparişi,
- 2 nüsha halinde mal beyanı,
- Menşe şahadetnamesi,
- Sigorta poliçesi,
- Konşimento (2 nüsha),
- İthalatı denetime tabi bir ürüne ilgili devlet kurumundan ithalat izin belgesi,
- Banka alındısı,
- Şayet ürünün nihai varış yeri bir başka KİK ülkesiyse, istatistiksel amaçlı bildirim formu, belgeleri talep edilmektedir.

Gümrük işlemlerinin tamamlanabilmesi için gümrük beyanının doldurulması ve gerekli diğer belgelerin ilgili gümrük birimine ibrazı gerekmektedir. Bu aşamadan sonra sırasıyla,

- İstatistik Ofisi
- İthalat/ihracat kontrol ofisi,
- Gümrük vergisi hesaplanması,
- Gümrük vergisi veznesi,
- Eşyanın gümrük beyannamesine uygunluğunun kontrol edilmesi,
- İthalatın tamamlanması işlemleri yapılmaktadır.

Bahreyn gıdada büyük oranda dışa bağımlı yapısı sebebiyle gıda ürünlerinin tamamına yakınında sıfır gümrük vergisi uygulamaktadır. Bahreyn’in ithalatta uyguladığı gümrük vergilerine ve HS kodu bazında alınması gereken izin ve sertifikalara aşağıdaki sayfadan ulaşılabilir (izin ve sertifika adları Arapça olarak yer alıyor; kopyalayıp “google translate”e veya diğer otomatik tercüme programlarına atılabilir):

<https://bahraincustoms.gov.bh/en/tariff-finder>

Ülkede KDV, 1 Ocak 2019'dan itibaren uygulamaya geçmiştir ve oranı %5'tir. 1 Ocak 2022 tarihi itibarıyla ise KDV oranı %10'a yükseltilmiştir. Gıda ürünlerinin tamamına yakını KDV'den de muaftır.

Bahreyn'in ticaret rejimi liberaldir. Firmalarımızdan ülkenin bürokrasisi, gümrük işlemleri, gümrüklerde yapılan muamele vs. hakkında şikâyet gelmemektedir. Bahrain Gümrük İdaresi, ayrıca ticareti kolaylaştırıcı önlemler almaya çalışmakta, otomasyonu sürekli artırmaktadır; ürünlerin gümrük işlemlerinin çevrimiçi yapılabilmesine başlanmıştır.

3.4 Sektörde İthalata Yönelik Tarife Dışı Uygulamalar

KİK Gümrük Birliği üyesi ülkeler gıda alanındaki standartlar açısından birleşik/ortak standart uygulaması için çalışmaktadırlar. Bu alanda mesafe alınmakla birlikte, üye ülkeler arasında uygulamada henüz tam bir birlik sağlanamamıştır. Hâlihazırda her bir ülke ya kendi ulusal standardını ya da KİK standartlarını (Gulf Standards Organization-GSO) uygulamaktadır.

Bahreyn standartları, ilgili teknik komiteler tarafından ulusal ihtiyaçları (güvenlik, kalite ve amaca uygunluk) karşılamaya yönelik bir şekilde hazırlanmaktadır. Bahreyn'deki standartlar çoğunlukla mevcut uluslararası standartların ya da KİK'in veya KİK üyesi bir ülkenin standartlarının adaptasyonu olarak ortaya çıkmaktadır. Bahreyn'de standartların geliştirilmesinde iki temel ilke göz önüne alınmaktadır: i) o konuda KİK standardı varsa ayrı bir Bahreyn standardı geliştirilmez, ii) ticaret engelleri yaratacak yeni bir Bahreyn standardı geliştirilmez. İhracatçı firmalarımızdan gümrük işlemleri, standartlar veya teknik engeller konusunda bugüne kadar herhangi bir şikâyet alınmamıştır.

Standartlarla ilgili kuruluş Sanayi, Ticaret ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Bahreyn Test ve Metroloji Genel Müdürlüğü'dür (TMD) :

<https://www.moic.gov.bh/en/OurServices/Pages/Standardization-And-Metrology-Services.aspx>

Bahreyn'in uyguladığı standartların metinlerine aşağıdaki sayfadan ulaşılabilir:

<https://bsmd.moic.gov.bh/store/?lang=en>

Bahreyn'in ithalat rejimi liberaldir. İthalatçılar, istedikleri her türde marka, model ve spesifikasyonda malın ithalatını yapabilmektedirler. Gıda ürünleri ithalatında ise aşağıda belirtilen belge ve etiket/ambalaj şartlarının yerine getirilmesi gerekmektedir;

- Gıda kaleminin adı, muhteviyat listesi, bileşenleri, üreticinin ismi ve adres bilgileri,
- Üretim ve son kullanma tarihi ile menşe ülkeye ait bilgiler,
- Ambalaj üzerindeki bilgiler Arapça ve İngilizce olabileceği gibi, sadece Arapça da olabilir,
- Menşe ülke birimlerince düzenlenecek kontrol belgesi.

Ülkeye kırmızı et ve kanatlı eti ithalatında helal sertifikası alma şartı bulunmaktadır. Bahreyn'de helal sertifikası veren kuruluş bulunmamaktadır; diğer ülkelerden verilen helal sertifikalarını kabul etmektedir. Ülkede standartlarla ilgili mevzuatı yapan kuruluş Bahreyn Sanayi, Ticaret ve Turizm Bakanlığı altında Bahreyn Test ve Metroloji Müdürlüğü (Bahrain Testing and Metrology Directorate) dür. Etlerde ve diğer gıda ürünlerinde uygulamacı kuruluş Bahreyn Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Müdürlüğüdür.

Bahreyn'e yapılan ithalat, yasak veya kısıtlı olan az sayıda ürünler dışında serbest bir rejime tabidir. Türkiye'ye karşı gıda ürünlerinde herhangi bir anti-damping soruşturması, telafi edici vergi uygulaması vs. yoktur. Bahreyn Dünya Ticaret Örgütü tarafından kararlaştırılan tüm uygulamaları eksiksiz yerine getirmekte ve bu konuda bölge ülkeleri arasında öncülük etmektedir.

Heritage Foundation tarafından her yıl yayımlanan “Ekonomik Özgürlük Endeksi”nin 2022 raporuna göre Bahreyn, 177 ülke arasında en özgür 74. ekonomi olarak belirtilmiştir (Türkiye 107. sırada). Bahreyn bu performansı ile KİK ülkeleri arasında BAE ve Katar’dan sonra üçüncü sırada yer almıştır; Orta Doğu ve Kuzey Afrika’daki 14 ülke içinde ise 4. sıradadır. Endeks ülkeleri dört geniş kategoride değerlendirmektedir: hukukun üstünlüğü (mülkiyet hakları, yönetimin dürüstlüğü, yargı etkinliği); devletin büyüklüğü (hükümet harcamaları, vergi yükü, mali sağlık); düzenleyici etkinlik (iş özgürlüğü, çalışma özgürlüğü, parasal özgürlük) ve açık piyasalar (ticaret özgürlüğü, yatırım özgürlüğü, mali özgürlük).

Arap Ligi'nin Arap İdari Kalkınma Örgütü (ARADO) tarafından BAE hükümetiyle işbirliği içinde düzenlenen Arap Hükümetleri Mükemmeliyet Ödülleri kapsamında Bahreyn İçişleri Bakanlığı Gümrük Müdürlüğü, “Ticareti Kolaylaştırmak için Ekonomik ve Gümrük Bilgilerinin Yönetilmesi” (Ofoq) projesiyle En İyi Arap Hükümeti Kalkınma Girişimi ödülüne layık görülmüştür.

3.5 Sektörel Dış Ticaret

Tablo 4’te Bahreyn’in en çok ithal ettiği ilk 40 gıda ürünündeki ithalat değerleri 2020 ve 2021 yılları karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Bahreyn sırasıyla en çok pirinç, tereyağı, peynirler, dondurulmuş tavuk eti ve sakatatı, süt ve krema, şeker, büyükbaş hayvan etleri, eritme peynirleri, buğday, malt, tavuk etleri (taze veya soğutulmuş), ekmekçilik mamulleri, palm yağı, gıda müstahzarları, konserve tavuk etleri, yumurta ithal etmektedir. 2021 yılında bir önceki yıla göre tereyağı, malt, palm yağı, tavuk eti ve sakatatı (dondurulmuş), büyükbaş hayvan etleri, eritme peynirleri, bitkisel yağlar, gıda müstahzarları, koyun etleri, yumurtalar ithalatı çok yüksek değerlerde artan ürünler olmuştur.

Tablo 4’te Bahreyn’in En Çok İthal Ettiği İlk 40 Gıda Ürünü (2020-2021)

GTIP	Ürün Adı	İthalat 2020	İthalat 2021	%Değ
10063000	Pirinç (yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş)	67.438.958	54.338.090	-19,4
4051000	Tereyağı	28.084.665	54.062.340	92,5
4069020	Diğer peynirler	47.660.553	38.803.021	-18,6
2071400	Horoz ve tavukların parçalanmış et ve sakatatı (dondurulmuş)	27.388.628	36.804.591	34,4
2071200	Horoz ve tavukların parçalanmamış etleri (dondurulmuş)	55.904.563	35.060.637	-37,3
4029110	Süt ve krema (katı şekillerde olanlar hariç); konsantre edilmiş, ilave şeker-tatlandırıcı içermeyen	39.597.910	34.354.509	-13,2
17019911	Kamış veya pancar şekerleri ve kimyaca saf sakkaroz; ham olanlar ve ilave aroma veya renk verici madde içerenler hariç (katı halde)	28.598.777	30.422.433	6,4
2023090	Büyükbaş hayvanlarının kemiksiz diğer etleri; dondurulmuş	27.255.822	28.624.406	5,0
4063000	Eritme peynirler (rendelenmemiş/toz haline getirilmemiş)	23.493.946	27.590.908	17,4
10019910	Buğday (makarnalık durum buğdayı hariç) ve mahlut; tohumluk olanlar hariç	46.766.106	26.737.123	-42,8
19019090	Malt hülasesi, un veya hububat ürünleri içeren diğer müstahzarlar	6.008.160	25.159.404	318,8

2071100	Horoz ve tavukların parçalanmamış etleri (taze veya soğutulmuş)	27.532.574	24.891.615	-9,6
19059080	Diğer ekmekçilik mamülleri	23.697.904	23.294.416	-1,7
15119000	Palm yağı ve fraksiyonları (ham olanlar hariç)	12.224.142	22.991.112	88,1
21069099	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan diğer gıda müstahzarları	17.665.789	21.507.269	21,7
16023200	Horoz ve tavuklardan hazırlanmış veya konserve edilmiş et, sakatat	23.922.298	20.775.488	-13,2
4072100	Tavuk yumurtaları (taze) (Gallus domesticus türü); kuluçkalık olmayan, damızlık olmayan	16.654.384	19.177.302	15,1
2042100	Koyunların karkas ve yarım karkasları; taze veya soğutulmuş	15.743.579	19.027.804	20,9
2011000	Büyükbaş hayvanlarının karkas ve yarım karkasları; taze veya soğutulmuş	16.292.454	17.254.748	5,9
2013000	Büyükbaş hayvanlarının kemiksiz etleri; taze veya soğutulmuş	12.046.749	16.649.332	38,2
21069092	Diğer gıda müstahzarları; katı süt yağı < %1.5, sakkaroz veya izoglukoz < %5, glikoz veya nişasta < %5	15.543.454	16.509.039	6,2
19053100	Tatlı bisküviler	16.736.677	16.118.044	-3,7
8031000	Muz (plantain); taze veya kurutulmuş	17.934.159	15.615.777	-12,9
7031011	Arpacık soğanı (taze/soğutulmuş)	16.374.528	14.754.283	-9,9
19011010	Bebek veya küçük çocukların beslenmesinde kullanılan esasını süt ve süt ürünleri (04.01 ila 04.04) teşkil eden müstahzarlar; (perakende)	14.504.087	14.714.682	1,5
15162000	Bitkisel yağlar vb. fraksiyonları	10.699.081	14.628.892	36,7
4031000	Yoğurt ve ayran	15.620.524	14.194.444	-9,1
20041000	Patates; dondurulmuş, sirke/asetik asitten başka usulde hazırlanmış veya konserve edilmiş	13.689.078	13.941.123	1,8
7020000	Domates (taze/soğutulmuş)	14.622.344	13.635.992	-6,7
19059010	Mayasız ekmek (matzos)	11.355.951	13.062.436	15,0
19053200	Waffle ve gofretler	11.956.249	12.579.769	5,2
22029939	Alkolsüz diğer içecekler, meyve tadıyla tatlandırılmış	10.622.578	12.344.051	16,2
8081000	Elma (taze)	11.981.599	12.205.333	1,9
8051000	Portakal (taze veya kurutulmuş)	12.005.202	11.694.049	-2,6
21050000	Dondurma ve yenilen diğer buzlar	11.576.349	11.589.291	0,1
8071100	Karpuzlar (taze)	11.681.956	11.576.423	-0,9
8045020	Guava armudu, mango ve mangost (taze/kurutulmuş)	10.914.012	11.533.635	5,7

18063190	Kalıp, dilim veya çubuk halinde çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	10.084.719	11.530.952	14,3
21039090	Diğer soslar ve müstahzarları, çeşni ve lezzet verici diğer karışımlar	9.759.294	11.136.913	14,1
4039020	Yayıkaltı, pıhtılaştırılmış süt ve krema, kefir veya diğer fermente edilmiş veya asitliği arttırılmış süt ve krema	12.618.229	11.019.507	-12,7

Kaynak: Bahrain Information and e-Government Authority Open Data Portal

Bahreyn'in 2021 yılında en çok ithal ettiği ilk 15 üründe pazardaki ilk 5 ülkeden ve Türkiye'den ithalat değerleri Tablo 5'te yer almaktadır. Bu ürünlerin hepsinde Türkiye önemli üretim kapasitelerine sahip olduğu halde dondurulmuş tavuk etleri ve sakatları hariç hiçbirinde ülkemiz ilk 5 tedarikçi arasında yer almamaktadır. Buna karşılık çok sayıda ülkeden ve çok uzak coğrafyalardan bile büyük oranda ithalat yapıyor olması dikkat çekmektedir. İlk 15'te yer alan 5 sektörde ise Türkiye'nin ülkeye hiç ihracatı yoktur (süt ve krema, kamış veya pancar şekerleri, büyükbaş hayvan etleri, buğday, palm yağı).

Tablo 5: Bahreyn'in En Çok İthal Ettiği İlk 15 Gıda Ürününde Pazardaki İlk 5 Ülke ve Türkiye

GTİP	Ürün Adı	İthalat 2021	Pay (%)
10063000	Pirinç (yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş)	54.338.090	
	HİNDİSTAN	42.384.765	78,0
	PAKİSTAN	7.954.544	14,6
	VİETNAM	1.615.432	3,0
	AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ	694.712	1,3
	TAYLAND	657.488	1,2
	...		
	TÜRKİYE-29	383	0,0
4051000	Tereyağı	54.062.340	
	AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ	25.197.505	46,6
	SUUDİ ARABİSTAN	14.014.142	25,9
	HİNDİSTAN	3.092.968	5,7
	DANİMARKA	2.438.799	4,5
	URUGUAY	2.304.488	4,3
	...		
	TÜRKİYE-18	18.785	0,0
4069020	Diğer peynirler	38.803.021	
	YENİ ZELANDA	28.639.812	73,8
	SUUDİ ARABİSTAN	4.854.348	12,5
	İRLANDA	1.425.217	3,7
	İNGİLTERE	888.174	2,3
	AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ	789.561	2,0
	...		
	TÜRKİYE-10	199.372	0,5
2071400	Horoz ve tavukların parçalanmış et ve sakatları (dondurulmuş)	36.804.591	
	BREZİLYA	21.993.112	59,8
	ÇİN	7.986.185	21,7

	AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ	3.450.714	9,4
	TAYLAND	2.158.064	5,9
	TÜRKİYE	406.032	1,1
2071200	Horoz ve tavukların parçalanmamış etleri (dondurulmuş)	35.060.637	
	BREZİLYA	26.322.507	75,1
	UKRAYNA	1.861.630	5,3
	RUSYA	1.553.851	4,4
	ARJANTİN	1.506.951	4,3
	TAYLAND	975.162	2,8
	TÜRKİYE	624.745	1,8
4029110	Süt ve krema (katı şekillerde olanlar hariç); konsantre edilmiş, ilave şeker-tatlandırıcı içermeyen	34.354.509	
	SUUDİ ARABİSTAN	21.369.970	62,2
	HOLLANDA	10.296.091	30,0
	BELÇİKA	664.881	1,9
	YEMEN	366.678	1,1
	ÜRDÜN	327.903	1,0
17019911	Kamış veya pancar şekerleri ve kimyaca saf sakkaroz; ham olanlar ve ilave aroma veya renk verici madde içerenler hariç (katı halde)	30.422.433	
	SUUDİ ARABİSTAN	18.061.085	59,4
	HİNDİSTAN	9.367.020	30,8
	ALMANYA	679.602	2,2
	BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	487.456	1,6
	FRANSA	422.943	1,4
2023090	Büyükbaş hayvanlarının kemiksiz diğer etleri; dondurulmuş	28.624.406	
	HİNDİSTAN	21.179.004	74,0
	AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ	3.086.991	10,8
	BREZİLYA	2.210.989	7,7
	PARAGUAY	1.446.416	5,1
	AVUSTURALYA	282.756	1,0
4063000	Eritme peynirler (rendelenmemiş/toz haline getirilmemiş)	27.590.908	
	SUUDİ ARABİSTAN	10.091.241	36,6
	DANİMARKA	6.281.985	22,8
	AVUSTURALYA	3.307.097	12,0
	FRANSA	1.263.661	4,6
	POLONYA	1.147.563	4,2
	...		
	TÜRKİYE-17	173.620	0,6
10019910	Buğday (makarnalık durum buğdayı hariç) ve mahlut; tohumluk olanlar hariç	26.737.123	
	AVUSTURALYA	26.465.180	99,0
	HİNDİSTAN	246.546	0,9

	BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	11.815	0,0
	SUUDİ ARABİSTAN	6.397	0,0
	SURİYE	3.327	0,0
19019090	Malt hılasası, un veya hububat ürünleri içeren diğer müstahzarlar	25.159.404	
	DANİMARKA	21.486.962	85,4
	HOLLANDA	1.777.891	7,1
	POLONYA	451.420	1,8
	UMMAN	275.143	1,1
	İNGİLTERE	211.451	0,8
	...		
	TÜRKİYE-10	54.358	0,2
2071100	Horoz ve tavukların parçalanmamış etleri (taze veya soğutulmuş)	24.891.615	
	SUUDİ ARABİSTAN	24.836.923	99,8
	BELİZE	51.824	0,2
	FRANSA	2.868	0,0
	BREZİLYA	26.322.507	105,7
	UKRAYNA	1.861.630	7,5
	...		
	TÜRKİYE-9	624.745	2,5
19059080	Diğer ekmekçilik mamülleri	23.294.416	
	SUUDİ ARABİSTAN	8.070.929	34,6
	UMMAN	5.179.352	22,2
	BELÇİKA	2.014.873	8,6
	MALEZYA	1.180.728	5,1
	POLONYA	1.074.441	4,6
	...		
	TÜRKİYE-16	151.316	0,6
15119000	Palm yağı ve fraksiyonları (ham olanlar hariç)	22.991.112	
	BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	9.216.252	40,1
	MALEZYA	6.703.308	29,2
	ENDONEZYA	3.360.785	14,6
	SUUDİ ARABİSTAN	2.784.863	12,1
	UMMAN	837.962	3,6
21069099	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan diğer gıda müstahzarları	21.507.269	
	HOLLANDA	2.997.716	13,9
	AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ	2.732.422	12,7
	İNGİLTERE	2.236.110	10,4
	SINGAPUR	1.598.610	7,4
	ALMANYA	1.462.131	6,8
	...		
	TÜRKİYE-15	267.284	1,2

Kaynak: Bahrain Information and e-Government Authority Open Data Portal

3.6 Sektörde Türkiye ile İkili Ticaret

Türkiye'nin Bahreyn'e en çok ihraç ettiği ürünler arasında ilaçlar, yumurta, sigara, mobilya, binek otomobilleri, halılar, doğal taşlar gelmektedir. Gıda ürünlerinin de Bahreyn'e ihracatımızda önemli payı vardır. 2021 yılı itibarıyla Bahreyn'e gıda ürünleri ihracatımız 44 milyon dolar civarında olup, bu rakam bu ülkeye olan toplam ihracatımızın %25,3'üne denk gelmektedir. Tablo 6'da Türkiye'nin Bahreyn'e en çok ihraç ettiği ilk 40 gıda ürünü görülmektedir. İlk 40 ürünün toplam değeri 35,2 milyon doları, toplam gıda ihracatımızın yaklaşık %80'ini bulmaktadır.

Bahreyn'e en çok ihraç ettiğimiz ürünler kuluçkalık olan ve olmayan yumurtalar, yayık altı süt, ayçiçeği yağı, çikolata, şeker mamulleri, gıda müstahzarları, limon, dondurma, gofret, tavuk eti (dondurulmuş), diğer peynirler, taze peynirler, çorbalar, saf zeytinyağı, mayalar, üzüm olarak sıralanmaktadır. 2021 yılında 2020 yılına göre ihracatını en çok artıran gıda ürünleri tavuk yumurtaları, gıda müstahzarları, şeker mamulleri, mısır yağı, diğer peynirler, zeytin, patates, yayık altı süt, çikolata, dondurma, zeytin yağı olmuştur.

Tablo 6: Türkiye'nin Bahreyn'e En Çok İhraç Ettiği İlk 40 Gıda Ürünü (2020-2021)

GTİP	Ürün Adı	İhracat 2020	İhracat 2021	% Değ.
4072100	Tavuk yumurtaları (taze) (Gallus domesticus türü); kuluçkalık olmayan, damızlık olmayan	6.331.449	8.449.371	33,5
4071900	Kuş ve diğer kümes hayvanlarının yumurtaları; kuluçkalık	2.974.520	3.746.945	26,0
4039010	Yayık altı süt, pıhtılaşmış süt ve krema, kefir vs. (konsantre edilmiş)	2.842.031	3.028.376	6,6
15121900	Ayçiçeği tohumu yağları (diğer)	2.007.122	2.062.973	2,8
18069030	Diğer çikolata, kakao içeren gıda müstahzarları	1.374.703	1.552.887	13,0
17049090	Kakao içermeyen diğer şeker mamulleri	1.076.664	1.483.411	37,8
18069090	Tarifenin başka yerinde yer almayan kakao/çikolata içeren diğer gıda müstahzarları	565.957	1.068.105	88,7
8055010	Limon (Citrus limon, Citrus limonum) (taze/kurutulmuş)	989.198	973.205	-1,6
21050000	Dondurma ve yenilen diğer buzlar	676.694	854.422	26,3
19053200	Waffle ve gofretler	680.423	661.910	-2,7
2071200	Horoz ve tavukların parçalanmamış etleri (dondurulmuş)	870.583	624.745	-28,2
4069090	Diğer peynirler	359.412	619.518	72,4
4061000	Taze peynirler (olgunlaştırılmamış veya preslenmemiş) (peyniraltı suyundan yapılmış peynirler dahil) ve pıhtılandırılmış ürünler	878.432	616.518	-29,8
21041000	Çorbalar, et suları ve müstahzarları	996.763	574.138	-42,4
15091000	Saf zeytinyağı	447.526	559.943	25,1
21021000	Canlı mayalar	415.359	504.594	21,5
8061000	Üzüm (taze)	401.765	457.841	14,0
3028500	İzmaritgiller; taze veya soğutulmuş	496.485	448.616	-9,6

21039090	Diğer çeşni ve lezzet verici karışımlar	576.837	446.321	-22,6
7031011	Arpacık soğanı (taze/soğutulmuş)	604.053	410.347	-32,1
2071400	Horoz ve tavukların parçalanmış et ve sakatları (dondurulmuş)	624.600	406.032	-35,0
7019000	Patates; diğerleri (taze/soğutulmuş)	162.988	377.261	131,5
15152900	Mısır yağı ve fraksiyonları (ham HARIÇ)	79.019	361.740	357,8
3028400	Deniz levreği; taze veya soğutulmuş	279.641	347.652	24,3
19053100	Tatlı bisküviler	731.617	327.335	-55,3
20057000	Zeytin; dondurulmamış, sirke/asetik asitten başka usulde hazırlanmış veya konserve edilmiş	101.659	319.500	214,3
15171090	Margarin (sıvı margarin hariç); diğer	374.497	317.680	-15,2
15100000	Zeytinden elde edilen diğer sıvı yağlar ve bunların fraksiyonları	149.074	317.321	112,9
19041010	Gıda mamulleri (kabartılmış/kavrulmuş mısırdan elde edilen)	365.005	313.483	-14,1
17023000	Glikoz ve glikoz şurubu (kuru halde ağırlık; < 20% fruktoz içeren)	222.863	305.786	37,2
22019010	Diğer sular (tatlandırıcı maddeler katılmamış, lezzetlendirilmemiş)	481.654	291.181	-39,5
8052100	Mandarinler (Tanjerin ve Satsumalar dahil); taze veya kurutulmuş	326.732	288.850	-11,6
20029010	Domates; diğer şekilde (sirke, asetik asitten başka şekilde konserve edilmiş)	227.942	277.203	21,6
18069020	Diğer çikolata, kakao içeren gıda müstahzarları	348.566	275.437	-21,0
21069099	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan diğer gıda müstahzarları	303.884	267.284	-12,0
4090000	Tabii bal	202.856	265.571	30,9
22011010	Mineral ve gazlı sular (tatlandırıcısız, lezzetlendirilmemiş)	305.140	251.971	-17,4
20059919	Diğer sebzeler ve sebze karışımları; dondurulmamış, sirke/asetik asitten başka usulde hazırlanmış veya konserve edilmiş	194.734	246.649	26,7
20059997	Üzüm yaprakları	479.714	239.328	-50,1
8081000	Elma (taze)	401.594	223.568	-44,3

Kaynak: Bahrain Information and e-Government Authority Open Data Portal

Tablo 7’de Türkiye’nin en çok ihraç ettiği ilk 15 gıda ürünüde Bahreyn piyasasında Türkiye’nin yeri görülmektedir. En çok ihraç ettiğimiz gıda ürünlerinin tamamına yakınında Türkiye piyasadaki ilk 5 tedarikçi arasındadır. Yumurtalarda, yayık altı sütte, çikolatada, şeker mamullerinde, saf zeytinyağında pazar lideridir. Kuluçkalık yumurtalarda tek tedarikçidir. Tavuk yumurtalarında %44, yayık altı sütte %60, çikolatada %41,6 ile çok yüksek pazar payları edinmiştir. Piyasadaki en büyük rakiplerimiz Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri başta olmak üzere Körfez ülkeleri, İtalya, İngiltere ve Ukrayna’dır. Mesafenin uzaklığına rağmen bazı gıda ürünlerinde ABD’nin de önemli rakiplerimiz arasında olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 7: Türkiye'nin En Çok İhraç Ettiği İlk 15 Gıda Sektörü Ürününde Bahreyn Pazarı ve Türkiye

GTİP	Ürün Adı	İthalat 2021	Pay (%)
4072100	Tavuk yumurtaları (taze) (Gallus domesticus türü); kuluçkalık olmayan, damızlık olmayan	19.177.302	
	TÜRKİYE	8.449.371	44,1
	SUUDİ ARABİSTAN	4.816.188	25,1
	BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	2.202.634	11,5
	UKRAYNA	1.654.984	8,6
	ÜRDÜN	1.069.731	5,6
4071900	Kuş ve diğer kümes hayvanlarının yumurtaları; kuluçkalık	3.746.945	
	TÜRKİYE	3.746.945	100,0
4039010	Yayık altı süt, pıhtılaşmış süt ve krema, kefir vs. (konsantre edilmiş)	5.044.527	
	TÜRKİYE	3.028.376	60,0
	SUUDİ ARABİSTAN	593.574	11,8
	FİNLANDİYA	370.920	7,4
	İRLANDA	286.595	5,7
	YENİ ZELANDA	283.296	5,6
15121900	Ayçiçeği tohumu yağları (diğer)	9.474.169	
	BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	2.800.215	29,6
	TÜRKİYE	2.062.973	21,8
	UMMAN	1.702.156	18,0
	SUUDİ ARABİSTAN	1.633.270	17,2
	UKRAYNA	763.332	8,1
18069030	Diğer çikolata, kakao içeren gıda müstahzarları	3.736.294	
	TÜRKİYE	1.552.887	41,6
	İTALYA	880.541	23,6
	ALMANYA	336.226	9,0
	İNGİLTERE	333.482	8,9
	İSVİÇRE	123.607	3,3
17049090	Kakao içermeyen diğer şeker mamulleri	4.969.629	
	TÜRKİYE	1.483.411	29,8
	POLONYA	423.183	8,5
	ÇİN	280.260	5,6
	ENDONEZYA	278.544	5,6
	BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	246.927	5,0
18069090	Tarifenin başka yerinde yer almayan kakao/çikolata içeren diğer gıda müstahzarları	10.727.309	
	SUUDİ ARABİSTAN	1.937.747	18,1
	TÜRKİYE	1.068.105	10,0
	POLONYA	1.031.824	9,6
	MISIR	1.018.394	9,5
	İNGİLTERE	536.399	5,0

8055010	Limon (Citrus limon, Citrus limonum) (taze/kurutulmuş)	8.933.138	
	GÜNEY AFRİKA CUM.	4.182.985	46,8
	VIETNAM	1.458.345	16,3
	TÜRKİYE	973.205	10,9
	MISIR	909.707	10,2
	SURİYE	224.794	2,5
21050000	Dondurma ve yenilen diğer buzlar	11.589.291	
	BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	3.414.118	29,5
	AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ	1.998.710	17,2
	KUVEYT	1.187.032	10,2
	SUUDİ ARABİSTAN	1.034.580	8,9
	TÜRKİYE	854.422	7,4
19053200	Waffle ve gofretler	12.579.769	
	SUUDİ ARABİSTAN	4.247.246	33,8
	İTALYA	2.102.158	16,7
	BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	2.053.770	16,3
	ENDONEZYA	1.072.344	8,5
	TÜRKİYE	661.910	5,3
2071200	Horoz ve tavukların parçalanmamış etleri (dondurulmuş)	35.060.637	
	BREZİLYA	26.322.507	75,1
	UKRAYNA	1.861.630	5,3
	RUSYA	1.553.851	4,4
	ARJANTİN	1.506.951	4,3
	TAYLAND	975.162	2,8
	TÜRKİYE	624.745	1,8
4069090	Diğer peynirler	7.196.701	
	AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ	1.273.340	17,7
	DANİMARKA	990.974	13,8
	İTALYA	714.977	9,9
	HOLLANDA	691.672	9,6
	TÜRKİYE	619.518	8,6
4061000	Taze peynirler (olgunlaştırılmamış veya preslenmemiş) (peyniraltı suyundan yapılmış peynirler dahil) ve pıhtılaştırılmış ürünler	8.625.997	
	SUUDİ ARABİSTAN	1.804.465	20,9
	AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ	1.466.275	17,0
	ALMANYA	1.026.332	11,9
	DANİMARKA	815.859	9,5
	FRANSA	646.997	7,5
	TÜRKİYE	616.518	7,1
21041000	Çorbalar, et suları ve müstahzarları	3.625.854	
	BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	2.114.771	58,3
	TÜRKİYE	574.138	15,8
	MISIR	411.859	11,4
	SUUDİ ARABİSTAN	233.809	6,4

	İNGİLTERE	71.474	2,0
15091000	Saf zeytinyağı	2.622.487	
	TÜRKİYE	559.943	21,4
	İTALYA	451.969	17,2
	İSPANYA	423.686	16,2
	YUNANİSTAN	260.612	9,9
	TUNUS	252.460	9,6

Kaynak: Bahrain Information and e-Government Authority Open Data Portal

3.7 Sektörel Pazarda Dağıtım Kanalları

Pek çok gıda ürününün raf ömrü kısa olduğundan lojistik önem kazanmaktadır. Bahreyn, Bölgenin en önemli lojistik merkezlerindedir. 79 lokasyondan oluşan küresel bir araştırmada dünyadaki en uygun maliyetli dağıtım merkezleri arasında sayılmıştır. Bahreyn'in ana limanı olan Khalifa Bin Salman Limanı'nın yanı sıra Bahreyn Lojistik Bölgesi ve Bahreyn Uluslararası Yatırım Parkı'na da ev sahipliği yapan Hidd bölgesi, DYY Araştırma'nın (Financial Times'in doğrudan yatırımlar alanında uzmanlaşmış bölümü) 'nakliye ve depolama maliyet etkinliği' kategorisinde küresel olarak birinci sırada yer almıştır. Söz konusu araştırma şirketinin "Transport and Warehousing Locations of the Future 2020/21 (Geleceğin Nakliye ve Depolama Merkezleri 2020/21)" yayınında, verilerin 79 ülke/bölge için beş kategori altında toplandığı belirtilmektedir: ekonomik potansiyel, iş dostu olma, maliyet etkinliği, insan sermayesi ve yaşam tarzı, bağlantılılık. 'Maliyet etkinliğini' ölçmek için, inşaat izinlerinin maliyeti, yakıt fiyatları, elektrik fiyatları ve diğerlerinin yanı sıra vergi oranları gibi bir dizi veri incelenmektedir.

Bahreyn, KİK ülkelerine rahat ulaşılabilir bir konumdadır. 25 km'lik bir köprü ile Suudi Arabistan'a bağlanmaktadır (Kral Fahd Köprüsü-Causeway). Bahreyn havaalanı bölgesel bir temas noktası olarak işlev görmektedir. Yılda yaklaşık 4,4 milyon yolcu Bahreyn havaalanına gelmekteydi. Bahreyn'in havaalanı için yaptığı en büyük yatırım olan Havalimanı Modernizasyon Projesi 28 Ocak 2021 tarihinde tamamlanmış ve hizmete girmiştir. Havalalanını çok büyüten, çok sık ve modern bir görüntüye kavuşturan 1,1 milyar dolar tutarındaki projeyi Arabtec-TAV konsorsiyumu gerçekleştirmiştir. Modernizasyonla havalimanı yıllık 14 milyon yolcu ve 130,000 uçuş kapasitesine ulaşmıştır. Kargo kapasitesi ise 1 yıllık milyon metrik tona çıkmıştır. Bahreyn Uluslararası Havaalanı, Skytrax 2022 Dünya Havaalanı Ödüllerinde (Skytrax 2022 World Airport Awards) dünyanın en iyi yeni havaalanı seçilmiştir.

Bahreyn Gümrük İdaresi Ekim 2021'de yeni bir hibrit hava-deniz lojistik hizmeti uygulamasını hayata geçirmiştir. Bahreyn Küresel Deniz-Hava Lojistik Merkezi (Global Sea to Air Logistics Hub) Bölgedeki en verimli multimodal deniz- hava aktarma merkezini kurarak, Krallığın hem Avrupa ve Asya pazarları arasındaki stratejik konumundan hem de Bölgesel hedef pazarlara yakınlığından yararlanmaktadır. Merkez, Bahreyn Uluslararası Havalimanı'ndan Khalifa Bin Salman Limanı'na veya tersi yönde transit geçen mallar için iki saatin biraz altında bir uçtan uca teslim süresi elde etmek için modern gümrükleme prosedürlerine, optimize edilmiş lojistik usullerine ve tam dijitalleşmeye dayanmaktadır. Bahreyn Gümrük hizmetlerinin zaten bölgenin en hızlısı olduğuna dikkat çekilmiştir. Yeni sistem lojistik mesafesini yüzde 50 ve Avrupa'dan Doğu Asya'ya maliyeti yüzde 40 azaltacak; Akdeniz'den geçen ana Rotterdam Limanı, Süveyş Kanalı, su kanalları ve Doğu Asya'ya ulaşan Hint Okyanusu'nu kullanan şirketlere Avrupa ile ticaret prosedürlerini kolaylaştıracaktır.

Mart 2022'de Türkiye ile Bahreyn arasında gerçekleştirilen Karma Ekonomik Komisyon görüşmeleri sırasında Bahreyn hükümeti Küresel Deniz-Hava Lojistik Merkezi (Global Sea to Air Logistic Hub) girişiminde Türkiye'ye ortak statüsü vermiştir. Bu çerçevede Türk firmaları "Güvenilir Nakliyeci Pasaportu" (Trusted Shipper Passport) almak için başvurabilirler.

Bütün bu avantajları ve liberal ekonomik, ticari sistemi, iş yapma kolaylığı sebebiyle Körfez ülkelerine dağıtım yapan pek çok firma Bahreyn'i üs olarak tercih etmektedir. Ülkede çok sayıda gıda toptancısı, hipermarket, süpermarket faaliyet göstermektedir (listeler Ticaret Müşavirliğimizden alınabilir).

3.8 Sektörel Pazara Girişte Önemli Etkinlikler

Bahreyn'de Türk gıda ürünleri beğenilmektedir ve gıda sektörlerinde ülkeye ihracatımız artmaktadır.

Bahreyn'de ticari ilişkilerde yüzyüze görüşmeler önemlidir. Bahreyn'liler iyi eğitilmiş, nazik ve Türkiye'yi seven insanlardır. Firmalarımızın fuarlara ve heyetlere katılmaları önerilmektedir. Genellikle uzaktan e-posta ile gönderilen tekliflerle firmalar pek ilgilenmemektedir. Bahreyn'deki fuarların listesine aşağıdaki bağlantılardan ulaşılabilir:

<http://www.btea.bh/event-listing>

<https://10times.com/bahrain/tradeshows>

Ticaret Bakanlığımızca, 2019 yılında Bahreyn'de düzenlenen 5 fuar Bireysel Katılımı Desteklenen Fuarlar listesine alınmıştı. Bunlardan ikisi tarım ve gıda alanındaki fuarlardı. 2020 yılında bireysel katılımı desteklenecek fuarların da olması planlanmaktaydı; ancak korona virüs salgını sebebiyle Bahreyn'deki fuarlar 2020 yılında ve 2021 yılı ilk üç çeyreğinde iptal edilmiştir. 2021 yılının son çeyreğinden itibaren fuarlar gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Ancak pek çok fuar eskiye kıyasla daha sönük geçmiştir.

Tablo 6: 2019 Yılında Bireysel Katılımın Desteklendiği Fuarlar

FUAR	BAŞLANGIÇ	BITİŞ	KONU	YER
BAHRAIN INTERNATIONAL GARDENING SHOW - BIGS	20.02.2019	24.02.2019	ÇİÇEKÇİLİK/PEYZAJ	Manama
BIDEC 2019	28.10.2019	30.10.2019	SAVUNMA SANAYİ	Manama
JEWELLERY ARABIA BAHRAIN	19.11.2019	23.11.2019	MÜCEVHERAT	Manama
ARABAL	19.11.2019	21.11.2019	ALÜMİNYUM	Manama
CHOCOLATE AND COFFEE EXPO 2019	4.12.2019	7.12.2019	KAHVE VE ÇİKOLATA	Manama

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı

Bahreyn International Garden Show (Bahreyn Uluslararası Bahçecilik Fuarı) 20-24 Şubat 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Fuara 25 ülkeden 180 firma katılmış; 49 bin kişi fuarı ziyaret etmiştir. Fuara 4 Türk firması katılmıştır. Katılımcı firmalarımız fuarın genel olarak güzel ve verimli geçtiğini belirtmişlerdir. Fuar bahçecilik, tarım ürünleri ve gıda alanında ülkedeki önemli fuarlardan biridir ve organizasyonun başarılı olduğu gözlemlenmiştir. Fuar, 2020 yılında da Mart ayında düzenlenecekken korona salgını sebebiyle önce 2021 Mart ayına, sonra 2022 Mart ayına sonrasında ise Şubat 2023'e ertelenmiştir.

Bahrain Chocolate and Coffe Exhibition (Bahreyn Çikolata ve Kahve Fuarı) 4 Aralık 2019 - 07 Aralık 2019 tarihleri arasında düzenlenmiştir. Her sene Aralık ayında düzenlenen, çikolata, kahve ve tatlı alanında bir fuardır. Küçük bir fuardır ama alanında ülkede tektir. Fuar Bireysel Katılımı

Desteklenen Fuarlar listesinde olmasına rağmen Türk firması katılımı olmamıştır. Fuar 43 firmanın katıldığı küçük bir organizasyon olmuştur; katılımcıların çoğu da Bahreyn firmasıdır. Ziyaretçi olarak da biraz tenha ve bir önceki seneden de daha sönük geçmiştir. 2020 yılında korona sebebiyle gerçekleştirilemeyen fuar 2021 yılında da düzenlenmemiştir

Son yıllarda Ticaret Bakanlığımızın, Fırat Kalkınma Ajansımızın ve iş insanı kuruluşlarımızın organizasyonu ve Ticaret Müşaviliğimizin katılımlarıyla gıda sektörünü de içeren çeşitli heyetler düzenlenmiştir. Fırat Kalkınma Ajansı organizasyonu ile 2-4 Ekim 2019 tarihleri arasında Bahreyn İş Adamları Derneği heyeti Malatya-Elâzığ şehirlerimizi ziyaret etmiş ve bu kapsamda iş görüşmeleri düzenlenmiştir. Malatya ve Elâzığ'da gıda alanında faaliyet gösteren çok sayıda iş insanımız görüşmelere katılmıştır.

Türkiye İhracatçılar Meclisi organizasyonu ile 2-5 Kasım 2019 tarihleri arasında Türkiye'den Bahreyn'e genel kapsamlı bir ticaret heyeti düzenlenmiş, heyete 3 gıda firmamız da katılmıştır.

Korona salgını döneminde fiziki ticaret heyetleri yapılamaz hale gelince sanal heyetlere ağırlık verilmiştir. 24 Haziran 2020'de DEİK Türkiye-Bahreyn İş Konseyi organizasyonu ile, DEİK Türkiye Bahreyn İş Konseyi-Bahreyn Sanayi ve Ticaret Odası Sanal Heyeti ve beraberinde iş görüşmeleri düzenlenmiştir. Heyetin sektörleri gıda ve sağlık olarak belirlenmiştir. Sanal heyete Türkiye'den 7 gıda sektörü firması, 11 sağlık sektörü firması katılmıştır. Bahreyn tarafında ise 7 gıda firması ile 5 sağlık firması katılmıştır.

16 Mart 2021 tarihinde DEİK / Ortadoğu ve Körfez İş Konseyleri ve Bahreyn İşadamları Derneği (BBMA) tarafından "Türkiye-Bahreyn İş Görüşmeleri Serisi 2021/1. Toplantısı-Gıda ve Sağlık Buluşması" gerçekleştirilmiştir. Sanal B2B görüşmelere 10 Türk firmasının (7 gıda firması 3 sağlık firması) ve 41 Bahreyn firmasının temsilcileri katılmıştır.

Her dört heyet kapsamındaki toplantı ve iş görüşmeleri gayet verimli geçmiştir. Firmalarımıza heyetlere katılmaları önerilmektedir.

Son dönemde fiziki heyetlerin de düzenlenmesine tekrar başlanmıştır. 7-14 Ekim 2021 tarihleri arasında Bahreyn İş Adamları Derneği (Bahrain Businessmen's Association-BBMA) üyeleri ve diğer Bahreyn firmalarından oluşan bir heyet, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın davetiyle Samsun, Amasya, Çorum illerimizi ve sonrasında DEİK'in davetiyle İstanbul'u ziyaret etmiş; iş görüşmeleri yapmıştır. Heyete her iki ülkeden de çok sayıda gıda firması katılmıştır. Görüşmeler çok olumlu geçmiştir.

Bahreyn İş Adamları Derneği, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı ve Fırat Kalkınma Ajansı'nın organizasyonu ile 7 Aralık 2021 tarihinde bir sanal ticaret heyeti organize edilmiştir. Söz konusu heyet bir anlamda daha önce Bahreyn İş Adamları Derneği'nin bu bölgelerimizi ziyaret ettiği ticaret heyetlerinin bir devamı ve takibi niteliğinde olmuş, ilişkileri pekiştirmek yönünde fayda sağlamıştır.

31 Mart 2022 tarihinde Türkiye-Bahreyn Karma Ekonomik Komisyon toplantıları gerçekleştirilmiştir. Toplantılar çok olumlu ve verimli geçmiştir. Karma Ekonomik Komisyon ticaretten turizme, sağlığa, müteahhitlik hizmetlerine, eğitime kadar pek çok konuda iş birliği için önemli bir çerçeve oluşturmaktadır. Toplantılar sırasında DEİK Türkiye Bahreyn İş Konseyi'nin ve Bahreyn tarafından da Bahreyn Ticaret ve Sanayi Odası ile Bahreyn Ekonomik Kalkınma Kurulu'nun (Economic Development Board) katılımıyla Türk ve Bahreyn'li iş insanları arasında yuvarlak masa toplantıları gerçekleştirilmiştir. Toplantının iki ülke iş insanları arasındaki iş birliğinin geliştirmesi açısından olumlu sonuçlar vereceği düşünülmektedir.

Firmalarımızın Ticaret Bakanlığımızın Dış Talepler Bülteni'ni takip etmesi tavsiye olunur. Siteye üyelik ücretsizdir. Ticaret Müşavirlerimiz/Ataşelerimiz kendilerine gelen Türkiye'den mal alım taleplerini bu bültende duyurmaktadırlar:

3.9 Ülke Pazarına Girişte Dikkat Edilmesi Gerekenler

Bahreynliler, satın alma güçlerinin verdiği rahatlıkla tüketim eğilimi oldukça yüksek bir toplumdur. Tüketicilerin en önemli özelliği alışkanlıklarına bağlılıklarıdır. Gerek kişisel tüketim ürünlerinde gerekse ticaret ve sanayi amaçlı tüketimde pazarda yer edinmiş, bilinen mal ve markaları tercih etmektedirler.

Tüketicilerin satın alma kararlarını etkileyen bir diğer önemli faktör ambalajlarıdır. Özellikle gıda maddelerinin ambalajlarının görünümü çekici olmalıdır. Tüketim amacıyla yapılan ithalatta ise, uluslararası standartların belirlediği bir kalite düzeyi aranmakta, malın istenilen kaliteye sahip olduğu anlaşıldığında ise kesin karar fiyata bakılarak verilmektedir. Bahreyn nüfusunun resmi olarak yarısını teşkil eden çoğu Asya ülkeleri kökenli yabancı işçilerin tüketim güçleri zayıftır ve alışkanlıkları gereği geldikleri ülkelerden ithal edilen malları tercih etmektedirler. Bu kesim için malın ucuz olması satın alma kararlarında en önemli etkidir.

Özellikle son 10 yılda Bahreyn'den Türkiye'ye giden turist sayısı çok yüksek oranlarda artmıştır. Türkiye'ye giden Bahreyn'liler Türkiye'de gördükleri özellikle gıda, giyim ve mobilya sektörlerindeki ürünleri çok beğenmektedirler. Bu da firmalarımız için önemli bir avantaj oluşturmaktadır. Bahreynli firmalar, yeni pazar fırsatları kurmak ve franchising yatırımı yapmak için isteklidirler. Özellikle son yıllarda Bahreyn vatandaşlarının Türk restoran ve giyim markalarının franchise'lerini almaya istekli olduğu gözlemlenmektedir.

Korona salgını tüketimde yeni eğilimler ortaya çıkarmaktadır. Ernst and Young danışmanlık şirketinin Covid salgını sırasında yaptığı Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) Tüketicileri araştırmasına göre tüketicilerin % 84'ü, satın aldıkları ürünleri paranın karşılığını daha fazla almaya odaklanarak değiştirdiklerini ve yerel olarak üretilen ürünleri tüketme eğilimlerinin arttığını beyan etmişlerdir. Tüketicilerin % 78'i fiziksel sağlık konusunda daha bilinçli ve temkinli olacaklarını söylerken, %73'ü gelecekte paranın değerine daha fazla odaklanacaklarını ve % 67'si temel olmayan ürünlere harcadıkları miktarı azaltmayı planladıklarını belirtmişlerdir.

MENA tüketicileri tutumlu olmayı ve harcamalarını küresel tüketicilerden çok daha fazla azaltmayı planlamaktadır. Tüketicilerin yalnızca% 9'u "normale dönmeyi" planlamaktadır bu oran küresel çapta % 40'dır. Ankete katılan tüketicilerin % 29'u, en büyük önceliğinin kendi sağlıklarını ve ailelerinin sağlığını korumak olduğunu, güvendikleri marka ve ürünleri kullanarak ellerinden geldiğince gereksiz riskleri en aza indirmeye çalıştıklarını belirtmiştir. Örneğin, daha güvenli hissettirdiği için mağazadan alışveriş yapmak yerine çevrimiçi alışveriş yapmayı tercih etmektedirler. Tüketicilerin % 64'ü ev ürünleri ve ev hijyeni harcamalarını artırırken, % 57'si sağlığı ve zindeliği teşvik eden ürünler için daha fazla ödeme yapacaklarını belirtmiştir.

MENA tüketicilerinin% 20'si toplumu ilk sıraya koymaktadır. Satın aldıklarının ve tükettiklerinin sosyal etkisine dikkat etmekte; net bir amacı olan ve kendi değerleriyle uyumlu markalar aramaktadır. Tüketicilerin % 60'ı uzun vadede tükettiklerinin sosyal etkisine daha duyarlı olurken, % 51'i uzun vadede yerel olarak üretilen yerli markaları destekleyeceklerini belirtmiştir.

Korona salgını e-ticaretin kullanımını da artırmıştır. Bahreyn, %98 oranındaki internet yaygınlık (penetration) oranıyla dünyada lider durumdadır. Ülkede 100 kişi başına 119 cep telefonu aboneliği düşmektedir. Teknoloji kullanımının bu kadar yaygın olduğu ülkede e-ticaret de yaygın olarak kullanılmakta ve devlet tarafından da teşvik edilmektedir. CBRE perakende flaş anketi sonuçlarına göre, Bahreyn'deki perakendecilerin büyük çoğunluğu, koronavirüs salgınının ardından çevrimiçi

perakendecilik ve teslimat uygulamalarına yatırımları artırmayı planlamaktadır. Haziran 2020'de Bahreyn'deki 160 perakendeci ve yiyecek ve içecek (F&B) operatörü arasında gerçekleştirilen ankete katılanların yüzde 93'ünün çevrimiçi perakendecilik / teslimat uygulamalarına yatırımı artırmayı planladığını belirtmiştir. Ankete katılanların %33'ü pandeminin dijital satışların ana işleri haline gelmesine yol açtığını söylemiştir. Katılımcıların %38'i çevrimiçi satış kapasitesini artırmayı planlamaktadır.

Bahreyn e-ticaret piyasasının büyüklüğü 2020 yılında 897 milyon dolar olarak tahmin edilmektedir. E-ticaretten en büyük payı sırasıyla giyim, elektronik, oyuncak ve hobi, mobilya, gıda, kişisel bakım almaktadır. E-ticaret hacminin sektörel dağılımı 261,1 milyon dolar giyim, 235,5 milyon dolar medya ve elektronik, 185,6 milyon dolar oyuncak ve hobi, 122,2 milyon dolar mobilya ve aksesuar ve 92,4 milyon dolar gıda ve kişisel bakım olarak sıralanmaktadır.¹ Bahreyn'in e-ticaretteki durumu ve Bahreyn'de faaliyet gösteren yerel e-ticaret sitelerine ilişkin bilgiler Ticaret Müşavirliğimizden alınabilir.

4. DEĞERLENDİRME

Bahreyn yüksek alım gücüne sahip, önemli bir pazardır. Gıda ithalatı hiç de azımsanamayacak seviyelerdedir. Bahreyn'in en çok ithal ettiği gıda ürünlerinin tamamında Türkiye dünya piyasalarında önemli rekabet gücü sahibidir. Buna rağmen, Türkiye'nin Bahreyn'in gıda ithalatından aldığı pay %2,6 ile çok düşük bir seviyededir.

Liberal ekonomik sistemi, iş yapma kolaylığı, Türkiye'yi seven iyi eğitilmiş, nazik insanları ile Bahreyn Türk firmaları için Körfez Bölgesine girmekte önemli bir ilk adım olabilir. Diğer Körfez ülkeleri ile gümrük birliği içinde olması, merkezi konumu, lojistik imkanları sebebiyle, Bahreyn'i üs olarak seçip diğer Körfez ülkelerine de dağıtım yapmak mümkündür. 6 Körfez ülkesinin (Bahreyn, Kuveyt, Katar, Umman, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan) toplam nüfusu 58 milyon kişiyi, toplam GSYH'sı 1,6 trilyon doları, toplam ithalatı 519 milyar doları bulmaktadır. Türkiye'nin bu dev pazara ihracatı sadece toplam 8,8 milyar dolar civarında kalmaktadır. Firmalarımızın bu pazarı keşfetme zamanı çoktan gelmiştir.

¹ İstatistikler : <https://www.statista.com/outlook/243/167/ecommerce/bahrain>